

Cultura audiovisual

La ràpida expansió de la societat de la informació i les noves tecnologies digitals i els mitjans de comunicació de massa, la interrelació entre persones de diverses cultures i la immediatesa dels processos comunicatius han configurat un entorn en el qual la imatge audiovisual ha esdevingut una eina bàsica per al desenvolupament de la creativitat, la mirada personal, la identitat i la construcció de valors socials. En aquest context, s'entén per cultura audiovisual el conjunt de representacions audiovisuals creades i produïdes pels éssers humans amb finalitats estètiques, simbòliques o ideològiques.

La matèria de cultura audiovisual té com a objectiu fonamental l'enriquiment de la capacitat de l'alumnat d'observar, analitzar, relacionar i comprendre la diversitat d'elements i fenòmens que conformen la cultura audiovisual del seu temps.

Aquesta matèria cerca com a prioritat promoure la formació de ciutadans i ciutadanes competents, reflexius, participatius i selectius respecte de la realitat audiovisual que els envolta. L'alumnat ha d'adquirir progressivament la capacitat d'apreciar les creacions audiovisuals, ha d'esdevenir alhora productor, comunicador actiu, emissor i consumidor crític de missatges audiovisuals, i ha de dirigir les seves reflexions i propostes de treball cap a un àmbit més ampli, indagant i incidint en l'entorn cultural, social i públic en el qual està immers.

Les línies directrius que ordenen els continguts de la matèria es dirigeixen, en conseqüència, a dotar l'alumnat dels conceptes, llenguatges i procediments bàsics pertanyents al món de la imatge i els mitjans de comunicació i producció audiovisual, entenent-los com a eines culturals d'expressió i comunicació, i que es van interrelacionant i enriquint mútuament dins un espai i unes actituds decididament orientadores, transversals i interdisciplinàries.

La matèria s'entén com un espai d'elaboració de coneixements integradors basat en un aprenentatge essencialment procedimental, sense obviar, però, la teoria i la conceptualització. El mateix caràcter de la matèria fa que els continguts procedimentals esdevinguin força rellevants, proporcionant a l'alumnat les eines necessàries amb les quals interaccionar dins el marc d'una cultura audiovisual, dinàmica i en evolució constant.

Atesa la diversitat d'alumnat que cursa el batxillerat i en funció de la seva orientació futura, cal també potenciar un ensenyament variat i motivador en el qual trobin cabuda els seus interessos i que els permeti experimentar creativament, individualment i en grup, amb els diferents llenguatges i tecnologies audiovisuals.

La matèria de cultura audiovisual, per la seva singularitat i especificitat, també es planteja com una plataforma ideal en la qual es desenvolupen continguts transversals de valors i actituds. Són continguts que fan referència a problemes i conflictes socials, culturals i comunicatius com ara els relacionats amb l'educació per a la pau, la igualtat de gènere, la solidaritat, la democràcia, els valors cívics, la convivència intercultural, el coneixement d'altri o la sostenibilitat ambiental.

En aquesta matèria l'alumnat reprèn el bagatge adquirit anteriorment, sobretot en les arts plàstiques, les ciències socials i la tecnologia, i aprofundeix de manera més conceptual i especialitzada en l'anàlisi, interpretació, expressió i comunicació amb les diferents variants del llenguatge tecnològic de la imatge, tant visual com audiovisual, per tal d'incrementar les seves aptituds creatives, emocionals, crítiques, comunicatives i d'alfabetització visual i audiovisual.

Competències específiques de la matèria

La matèria de cultura audiovisual comporta el domini de conceptes, procediments i actituds relacionats amb la competència comunicativa visual i audiovisual, la competència en la sensibilitat estètica, la competència en la creativitat artística i la competència cultural artística.

S'entén per competència comunicativa visual i audiovisual el coneixement i utilització del llenguatge visual i audiovisual; dels processos de creació, producció, distribució i exhibició dels productes visuals i audiovisuals; l'ús de les tecnologies d'enregistrament i creació visual i audiovisual; el coneixement de les audiències i el context de recepció dels productes i creacions visuals i audiovisuals.

La competència en la sensibilitat estètica s'entén com la facultat de percebre les qualitats plàstiques i emotives dels productes visuals i audiovisuals. Aquesta competència permet identificar els valors sensorials, formals i expressius d'aquests productes i actua com a estimulant per al desenvolupament de noves sensacions. Cal fomentar una actitud desinteressada i receptiva de l'alumnat en el seu acostament a les experiències audiovisuals, que són un element essencial en la configuració i projecció de la pròpia sensibilitat.

La competència en la creativitat artística es refereix a l'autoconeixement i gestió del propi imaginari visual i audiovisual com a persones productores, consumidores i usuàries dins el context artístic i dels mitjans de comunicació de massa. En aquesta gestió és important la recerca de l'expressió original de la pròpia sensibilitat i ideologia, tenint com a objectiu final el desenvolupament de la pròpia personalitat en l'alumnat.

Finalment, la competència cultural artística s'entén com la capacitat de conèixer, comprendre, apreciar i saber analitzar des del seu context social i cultural, les diverses produccions visuals i audiovisuals. Inclou la interpretació, reflexió i actitud crítica envers els productes visuals i audiovisuals com a manifestacions que, a banda d'una vàlua estètica, tenen una dimensió social amb valors ideològics i culturals.

Contribució de la matèria a les competències generals del batxillerat

La matèria de cultura audiovisual, pel seu caràcter integrador i pluridisciplinari, esdevé un marc idoni per proveir l'alumnat dels recursos bàsics per assolir les competències genèriques del batxillerat.

Pel que fa a la competència comunicativa, es desenvolupa en la producció de missatges visuals i audiovisuals, amb el coneixement dels processos, estructures i produccions comunicatius i dels mitjans de comunicació de massa presents en la cultura audiovisual.

Igualment, la matèria contribueix a desenvolupar la competència en recerca, tant pel que fa a l'àmbit personal com metodològic, emprant estratègies per conèixer, interpretar i valorar els productes i les creacions de la cultura audiovisual i ajudant a establir relacions entre diferents tipus de llenguatges. També contribueix a l'adquisició de la competència en el tractament i la gestió de la informació com a mecanisme fonamental per aprendre i valorar les creacions i els productes visuals i audiovisuals i consolidar el pensament relacional, així com de la competència digital, entesa com a domini de l'instrumental bàsic necessari per a les creacions i produccions visuals i audiovisuals, però també cultural, pel que fa al coneixement de les convergències de continguts i mitjans que conformen el context social.

La creació i producció col·lectiva de productes visuals i audiovisuals, pròpies dels nous processos de comunicació, intercanvi i cooperació global que possibilita la cultura audiovisual, contribueixen a desenvolupar la competència personal i interpersonal. I, finalment, la utilització de les eines telemàtiques audiovisuals per al coneixement i la valoració dels fenòmens globals, d'identitat col·lectiva i intercultural que ofereix la cultura audiovisual, participa en l'adquisició de la competència en el coneixement i la interacció amb el món.

Estructura dels continguts

Els continguts de la matèria s'estructuren en cinc apartats: la imatge tecnològica fixa; la imatge tecnològica en moviment; la fotografia i la imatge audiovisual al llarg del temps; l'art, la informació i la comunicació en la cultura audiovisual; i la cultura audiovisual i la societat contemporània.

Aquests continguts preveuen l'anàlisi tècnica i formal i la interpretació de les imatges tecnològiques, fixes i mòbils, com a producte històric, cultural i artístic; l'ús de les tecnologies pròpies de les imatges fotogràfiques i videogràfiques; i la realització pràctica de treballs emprant els elements tècnics i narratius propis del llenguatge visual i audiovisual experimentant-hi. També pretenen desenvolupar en l'alumnat un esperit creatiu i curiosos envers les manifestacions culturals audiovisuals, com poden ser les exposicions fotogràfiques, el cinema, la publicitat, els productes multimèdia, els videojocs o les noves tecnologies, tot afavorint una actitud crítica envers el món de la imatge tecnològica. Finalment, pel seu caràcter procedimental, els continguts abasten també la cura del material i l'entorn, l'autoreflexió sobre el procés de treball i la seva presentació, així com la responsabilitat individual en els treballs realitzats en grup.

Connexió amb altres matèries

La gran quantitat de productes visuals i audiovisuals de la nostra cultura i d'altres fa que la matèria de cultura audiovisual esdevingui força interdisciplinària i transversal, tant pel que fa als resultats procedimentals emprats per altres matèries com pel que fa a la recerca i gestió de continguts.

Quant a les matèries comunes, la cultura audiovisual comparteix continguts amb les llengües, pel que fa al coneixement de la varietat dels discursos adaptats a les diferents finalitats comunicatives.

Tocant a les matèries de la modalitat d'arts (arts escèniques, música i dansa; i arts plàstiques, imatge i disseny), per bé que es podrien establir lligams amb gairebé totes les matèries, caldrà potenciar especialment les interaccions i connexions amb la matèria de disseny, sobretot pel que fa als processos d'ensenyament i aprenentatge relacionats amb la realització de projectes, i amb la matèria d'arts escèniques, enteses com a manifestacions culturals integradores de diverses expressions artístiques on els procediments audiovisuals esdevenen eines força significatives.

Consideracions sobre el desenvolupament del currículum

Pel caràcter interdisciplinari i transversal de la matèria, el seu ensenyament i aprenentatge suposa una metodologia basada en la implicació activa de l'alumnat i la responsabilitat en el seu procés d'aprenentatge. L'alumnat ha de comprendre que l'aprenentatge és també una activitat estratègica, planificable i controlable, i que és possible aprendre a aprendre. Cal fer un seguiment individualitzat, mantenint un diàleg constant amb l'alumnat al llarg de tot el procés d'aprenentatge. També cal tenir en compte la diversitat d'alumnat, els diferents nivells de coneixements previs i de capacitats de cada noi i noia i buscar la distància òptima entre allò que sap i allò que se li proposa, és a dir, fomentar l'aprenentatge significatiu.

S'ha de vetllar pel desenvolupament dels recursos propis de cada noi i noia, la qual cosa implica respectar i fomentar la diversitat d'estratègies d'aprenentatge davant d'una mateixa situació, i afavorir la pluralitat de respostes, entenent que la pràctica creativa i de recerca no comporta una solució única i correcta, sinó moltes de possibles. La valoració i l'anàlisi col·lectiva dels treballs pot ajudar a considerar aquesta pluralitat.

És molt important també acostar els coneixements que s'imparteixen dins l'aula a la realitat exterior en què viu l'alumnat, als seus interessos i a les seves expectatives, perquè prengui sentit allò que se li demana i que senti la necessitat d'ampliar els seus coneixements. Es tracta d'atorgar funcionalitat als seus aprenentatges i potenciar el pensament i les actituds relacionals.

També cal integrar els diferents continguts (conceptuals, procedimentals i actitudinals) en una mateixa activitat i vehicular així els continguts per mitjà d'explicacions i aportacions teòriques en iniciar les activitats, amb comentaris durant el procés de treball i amb l'anàlisi i la reflexió sobre els resultats individuals i col·lectius obtinguts. També cal diversificar les activitats d'ensenyament i aprenentatge (observació i registre, anàlisi i síntesi, treballs per projectes, etc.), així com la seva durada, i també les maneres de treballar: individualment, en grups reduïts, o col·lectivament.

L'avaluació de la matèria de cultura audiovisual ha de preveure el grau d'assoliment dels continguts i reflectir el procés evolutiu de l'alumnat. S'ha

d'avaluar la capacitat per identificar l'evolució tecnològica i estètica dels diferents productes audiovisuals i la seva influència social i cultural; la comprensió, per part de l'alumnat, de les diferències entre la lectura objectiva i subjectiva de la mateixa imatge. Es tracta de comprovar si se saben distingir els diferents elements que conformen els missatges audiovisuals i que incideixen en les persones receptores i usuàries, tot emprant-los en la creació de petits projectes audiovisuals.

L'alumnat ha d'aprendre a emprar les eines tecnològiques bàsiques per a la resolució amb un mínim d'habilitat i destresa tècnica, a valorar el coneixement dels components essencials que intervenen en la producció de productes audiovisuals, i que permeten realitzar senzilles produccions d'imatge fixa i en moviment. Ha d'adquirir també l'actitud apropiada a la dinàmica i mètodes de creació i producció audiovisual.

Convé observar com l'alumnat assimila la utilitat i les oportunitats que li ofereixen els mitjans audiovisuals, avaluant els aspectes positius per a la creació, però també els possibles riscos, com la difusió de continguts il·lícits o il·legals. També, en fomentar una visió selectiva sobre l'oferta audiovisual dels mitjans de comunicació de massa, l'alumnat adquireix progressivament actituds i valors com a persones receptores conscients, selectives i crítiques enfront els missatges i les creacions audiovisuals.

Cal promoure mecanismes per desenvolupar un procés d'autoavaluació, analitzant, comentant i debatent amb tot el grup classe els treballs realitzats en les diferents activitats. També cal avaluar les sinergies que es generen amb les matèries amb què s'estableixen connexions per tal d'optimitzar el seu aprofitament i contrastar els aprenentatges assolits.

OBJECTIUS

La matèria de cultura audiovisual del batxillerat té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Conèixer els orígens i fonaments històrics de les tecnologies fotogràfica i audiovisual, i de les seves interrelacions, evolució i influència en el context cultural, social, artístic i comunicatiu.
2. Reconèixer i emprar amb propietat els codis específics del llenguatge visual i audiovisual, especialment els del llenguatge cinematogràfic, televisiu i multimèdia.
3. Conèixer i analitzar els aspectes estètics, expressius i tècnics dels mitjans de comunicació, per tal d'interpretar els productes visuals i audiovisuals.
4. Produir imatges tecnològiques fixes i mòbils amb correcció tècnica i expressiva, emprant tecnologia fotogràfica analògica i digital, videogràfica i altres tecnologies a l'abast.
5. Realitzar missatges visuals i audiovisuals de diferent naturalesa i suport (fotografies, espots publicitaris, animacions, realitzacions multimèdia, etc.), dins l'àmbit de la ficció i la no ficció amb els mitjans tecnològics a l'abast.

6. Cercar alternatives tecnològiques adequades a determinades situacions comunicatives per a la producció de missatges visuals o audiovisuals i apreciar les diverses tecnologies de captació i generació d'imatges, com un mitjà adient per a l'autoexpressió, la creació artística i la comunicació d'idees.
7. Valorar la importància dels missatges visuals i audiovisuals dels mitjans de comunicació de massa en la societat actual i mostrar una actitud crítica especialment envers els productes estereotipats, tant des del punt de vista de la persona emissora-creadora com de la receptora-consumidora.
8. Mostrar interès per les obres de creació realitzades o enregistrades amb mitjans tecnològics i descriure-les correctament emprant la terminologia específica.
9. Aplicar coneixements de producció d'imatges tecnològiques en la realització de projectes, desenvolupant diferents dinàmiques de treball individual i en grup, de manera activa, planificada i responsable.
10. Comportar-se de manera responsable a l'aula i als laboratoris, fent un ús adequat dels materials, estris i maquinari i mantenint en bones condicions les instal·lacions i els espais.

CONTINGUTS

La imatge tecnològica fixa

- Identificació dels elements bàsics del llenguatge fotogràfic i dels seus codis: espacial, gestual, escenogràfic, lumínic, simbòlic i gràfic. Ús de metodologies per a l'anàlisi i la interpretació de les imatges fixes.
- Reconeixement dels fonaments tecnològics de la imatge fotogràfica: la reprografia, la càmera analògica i digital, la il·luminació i el laboratori analògic i digital. Experimentació a partir de la creació i el tractament d'imatges fixes.

La imatge tecnològica en moviment

- Identificació dels elements bàsics del llenguatge audiovisual i els seus codis: enquadrament, pla, moviments de càmera, transicions i seqüència. Ús de metodologies per a l'anàlisi i la interpretació de les imatges en moviment.
- Reconeixement dels fonaments tecnològics de la imatge audiovisual: la càmera de vídeo digital i l'edició no lineal.
- Caracterització del muntatge audiovisual i de la noció de temps: el guió, la narració i la continuïtat temporal i espacial. Experimentació a partir de la realització, edició i postproducció de documents audiovisuals senzills.

- Caracterització de les tipologies, to i expressivitat del so en el mitjà audiovisual. Experimentació a partir de sistemes i equipaments de captura, registre, tractament i reproducció d'imatges i sons.

La fotografia i la imatge audiovisual al llarg del temps

- Descripció i anàlisi de les principals etapes de la història de la fotografia: els pioners, la cronofotografia, el pictorialisme i la fotografia directa, les avantguardes artístiques, o el fotoperiodisme. Classificació i caracterització dels gèneres fotogràfics. Identificació de les noves possibilitats tècniques i estètiques de la fotografia contemporània per mitjà de l'anàlisi d'exemples.
- Descripció i anàlisi de les principals etapes de la història de la imatge audiovisual a partir de l'anàlisi d'alguns exemples: de les activitats precinematogràfiques al cinema pioner; el cinema i les avantguardes artístiques; l'època daurada del cinema i els gèneres cinematogràfics actuals.
- Caracterització de l'impacte de la televisió i de l'ús de la imatge publicitària. Identificació de les noves possibilitats tècniques i estètiques de la imatge audiovisual: videoclip, videoart, animació, imatge digital, videojocs, entre altres.

L'art, la informació i la comunicació en la cultura audiovisual

- Reflexió sobre el pensament i la sintaxi visual i audiovisual. Valoració dels elements relatius a la percepció: sensació i memòria visual.
- Identificació de les tipologies, característiques i funcions de la imatge. Distinció entre imatge natural, imatge creada i imatge registrada.
- Caracterització dels components expressius i comunicatius de la imatge. Distinció entre la lectura denotativa i connotativa de les imatges. Definició d'icona, símbol i signe.
- Anàlisi de la dimensió estètica i lúdica dels productes audiovisuals. Identificació de les possibilitats de la convergència multimèdia. Interpretació dels valors ideològics de les produccions audiovisuals i rebuig dels continguts que promouen situacions de discriminació i exclusió.

La cultura audiovisual i la societat contemporània

- Identificació i anàlisi crítica de les noves formes i funcions de la publicitat en la societat actual. Valoració de la dimensió tècnica, artística i social de la publicitat: de la imatge estereotipada a la denúncia social.
- Valoració dels contextos de recepció i ús dels mitjans de comunicació de massa: programacions, públic i audiències. Reflexió a l'entorn dels components ètics dels mitjans de comunicació: la llibertat d'expressió i els drets individuals de les persones consumidores.

- Reflexió sobre el paper de la xarxa en la socialització de la informació, la comunicació i la creació, i sobre el seu ús responsable.
- Identificació i descripció de les diferents sortides professionals relacionades amb la fotografia (fotografia artística, fotoperiodisme, edició fotogràfica, etc.), amb el mitjà audiovisual (direcció, realització, postproducció, etc.) i amb els nous camps multimèdia (grafisme electrònic, disseny d'aplicacions, animació, etc.).

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Identificar els avenços tecnològics que s'han produït al llarg de la història dins els àmbits de la imatge tecnològica, fixa i mòbil, i en l'evolució estètica de les creacions, produccions i missatges audiovisuals.
2. Analitzar i interpretar els elements espacials, i temporals, així com els trets formals bàsics i els significats principals en la lectura d'imatges fixes i en moviment.
3. Reconèixer i justificar les diferents funcions dels mitjans de comunicació audiovisual, diferenciant els elements informatius dels que estan relacionats amb la capacitat de gaudi estètic i lúdic.
4. Saber utilitzar els recursos propis de la creació i producció de documents audiovisuals més adequats per a la resolució d'una tasca determinada o per als propòsits d'un objectiu concret.
5. Identificar els elements bàsics del llenguatge audiovisual i emprar-los en la lectura, anàlisi i valoració de determinats productes audiovisuals.
6. Analitzar les possibilitats de les tecnologies audiovisuals de la informació i la comunicació per a la realització d'un projecte, així com conèixer els riscos de l'ús inadequat de la xarxa.
7. Analitzar les produccions audiovisuals dels mitjans de comunicació de massa, així com les característiques dels diferents gèneres, distingint els estereotips més comuns presents en els productes audiovisuals.
8. Desenvolupar capacitats creatives i imaginatives tot valorant els productes audiovisuals com a manifestacions culturals i artístiques i saber emprar el lèxic i la terminologia propis del llenguatge audiovisual.
9. Mostrar hàbits de creixement personal, respectant les dinàmiques de treball individual i en grup i sent sensible a les tasques de cooperació pròpies del desenvolupament dels projectes audiovisuals.
10. Adquirir els hàbits i les rutines necessaris per al bon funcionament i manteniment d'espais i material tècnic audiovisual i conèixer algunes de les sortides professionals relacionades amb els mitjans audiovisuals.